

4734

282
L-44

1894

Ch. — 70

267

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԹՈՒՂԹ

1894

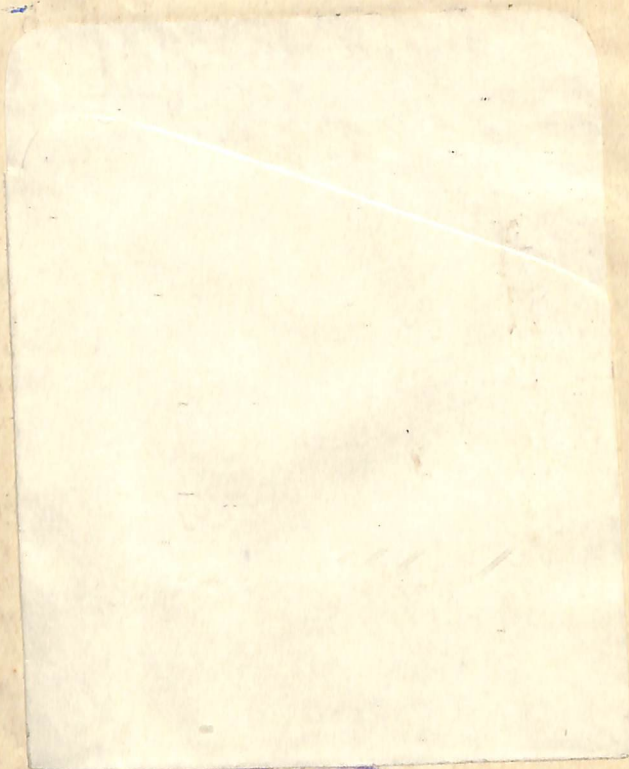
2001

282
L-44

282
L-44

~~14861-57~~

31289-57

(10741-57)

14261-58

ԱՌ ԻՇԽՈՂԱՍ ԵՒ ԱՌ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԱՍ ՏԻԵԶԵՐԱՑ

Լ Ե Ի Ո Ն Ժ Գ

ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ

Ողջոյն եւ Խաղաղութիւն 'ի Տէր

Հասարակաց բարեմաղթութեանց սքանչելի վկայու-
թիւնք՝ որ անցեալ ամբողջ տարին՝ Մեր եպիսկոպոսա-
կան յորեկինին առթիւ հասին Մեզ ամեն տեղէ, եւ ու-
րոյց աւարտն սպանեալան ազգին պանծալի բարեպաշ-
տութիւնն եղաւ վերջերս, այսու մանաւանդ մխիթա-
րեցին զմեզ՝ զի այդ համասիրտ զգացմամբ՝ Եկեղեցւոյ
միութիւնն եւ նորա ընդ գերագոյն Գահանայապետին
ունեցած զարմանալի զօղն փայլեցաւ: Այն օր՝ կաթու-
ղիկէ աշխարհ գոգցես ամեն բան մոռցած՝ աչքն եւ
միտք դէպ ի վատիկան յառած էր: Իշխանաց հրեշ-
տակք, ուխտաւորաց յորդութիւնք, սիրալիր թղթեր,
մեծաշուք հանդէսք, յայտնապէս վկայեցին՝ թէ կա-
թողիկեայք Առաքելական Աթոռը մեծարելու մասին
մի սիրտ եւ մի հոգի են: Այլ մանաւանդ աւելի ա-
խորժական եւ ընդունելի եղաւ Մեզ այս, վասն զի Մեր
խորհրդոց եւ ճգանց ըստ ամենայնի գոհացուցիչ էր:

վասն զի ժամանակաց վիճակն եւ Մեր պարտաւորութիւնը քաջ ճանաչելով՝ Քահանայապետութեան բոլոր ընթացքին մէջ հաստատուն կերպիւ խորհեցանք եւ վարդապետելով ու գործով ջանացինք միշտ աւելի սերտիւ յօգել Մեզ հետ ազգերն ու ժողովուրդքն ամեն, եւ ցոյց տալ յայտնապէս Հռովմէական Քահանայապետութեան ըստ ամենայնի բարերար արդիւնքն: Մեծ գոհութիւն ուրեմն եւ սէր երախտագէտ ի Մէնջ նախ քան զամենայն առ Աստուածային բարութիւնն՝ որոյ շնորհիւ միայն ողջ առողջ կրցինք հասնիլ այս ծանրացեալ տիող, եւ ապա շնորհակալիք իշխողներու, Եպիսկոպոսներու, Եկեղեցական ուխտին, եւ առհասարակ ամենուն՝ որք բարեպաշտութեան եւ յարգանաց բազմապատիկ ցոյցերով Մեր պաշտօնին պատուին փայլ եւ Մեր անձին մեծ մխիթարութիւն պատճառեցին:

Թէպէտ եւ ի լրումն եւ ի կատարեալ մխիթարութիւն՝ շատ բան պակաս էր Մեզի. վասն զի ժողովրդոց ցոյց տուած սիրովն եւ խնդութեամբն հանդերձ այն անթիւ բազմութիւնն որ կաթողիկեայ հանդիսականաց կցորդութենէ անմասն է՝ կը պատկերանար Մեր մտաց առջեւ. մաս մ'ի սպառ Աւետարանի ծանօթութենէ զուրկ լինելով, այլք՝ թէպէտ եւ Քրիստոնեայք, սակայն կաթողիկէ հաւատքէ հեռի գտնուելով: Առ այս դառնապէս ցաւեցանք եւ կը ցաւինք դեռ եւս, վասն զի մարդկային ազգին այսչափ բազմամբոյս մասին զոգցես խոտոր ճանապարհաւ հեռի ի Մէնջ քայլերն խորհիլ՝ առանց խորին դառնութեան անհնար է: Եւ արդ, զի Աստուծոյ ամենակալի փոխանորդն ենք երկրիս վերայ, որ կամի զի ամենեքին կեցցեն եւ ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեսցեն, եւ զի տարիք եւ դառնութիւնք ի վերջ կոյս մահկանացու կենաց կը մղեն զմեզ, Մեր Փրկչին եւ վարդապետին Յիսուսի Փրիստոսի նմանել կը ցանկամք որ մինչ յերկինս վերադառնալը՝ եւ

ռանդադին պաղատեց առ Աստուած Հայր՝ զի իւր աշակերտքն եւ հետեւորդք սրտով եւ հոգւով ըլլան մի. Աղաչեմ . . . զի ամենեկին մի իցեն, որպէս որ Հայր յիս՝ եւ ես ի Բեզ, զի եւ նոքա ի մեզ իցեն: Յ.վ. 20—21: Այդ աստուածային աղօթք եւ պաղատանք վասն զի ոչ միայն յայնժամու ի Քրիստոս հաւատացելոց համար էին՝ այլ նաեւ որոց յապագային պիտի հաւատային, ուստի իրաւամբ կը վստահացունեն զմեզ հրապարակել Մեր իղձն եւ ըստ մերում կարի ջանադիր ըլլալ զի համայն աշխարհաց եւ ազգաց ժողովուրդք ի մխիթիւն Աստուածային հաւատոց հրաւիրուին եւ յորդորուին:

Ստիպեալ ի սիրոյ՝ որ երազ երազ կը փութայ ուր օգնութեան աւելի հմարկ կայ, ամենէն թշուառ ազգաց վրայ կը յառին նախ աչք. անոնց՝ որք աւետարանական լոյսն կամ բնաւ չընդունեցին եւ կամ՝ ընդունելով՝ անհոգութեամբ կամ ժամանակաց ձախորդութեամբ կուրուսին. որով անդիտակք Աստուծոյ եւ ահագին մոլորութեամբ պաշարուած են: Գիտելով որ փրկութիւն ի Քրիստոսէ Յիսուսէ է, Զի եւ ոչ անուց այլ գոյ ի ներքոյ երկնից տուեալ ի մարդիկ՝ որով արժանի իցէ կեալ մեզ, Գ.բ. 7. 12, Մեր ամենէն եռանդադին ուխտն այս է, զի Յիսուսի երիցս սուրբ անունն անյապաղ ծանուցուի եւ տիրապետէ ընդ ամենայն տիեզերս: Յորում ոչ երբէք անտեսեց յերկնից իր յաստուածուստ ընդունած պարտքըն: Ի՞նչ բանի ապաքէն պատաղեցաւ նա այս իննեւետան դար. զազգերն ի ճշմարտութիւն եւ ի քրիստոնէական կեանս վարելէ աւելի ի՞նչ բանի եռանդուն հաստատութեամբ ջանադիր եղաւ: Եւ այժմ իսկ յաճախ Աւետարանին քարոզք, ի Մէնջ առաքեալք, ովկիաններ կը կտրեն հեռաւոր աշխարհներ գիմելով, որ չանցնիր որ զԱստուած չաղերսեմք՝ զի զթութեամբ բազմացունէ առաքելութեան արժանաւոր քահանայքն, այնպիսիք՝ որ Քրիստոսի արքայութեան ափուման հաւ

մար՝ բարեկեցութիւնն եւ առողջութիւնն եւ ի հարկին կեանքն իսկ զոհեցէ խոյս չտան :

Եւ արդ զու փրկիչ եւ հայր մարդկութեան ազգի Քրիստոս Յիսուս, փութացիր, մի՛ յապաղեր խոստմանը կատարումն՝ թէ երբ երկրէս բարձրանաս՝ զամենքն առ քեզ պիտի ձգես : Եկ արդ ուրեմն, յայտնէ զքեզ այդ խուռն բազմութեան՝ որ զուրկ է ցարդ այդ թանկագին բարութենէն՝ զոր արեամբդ ստացար մահկանացուաց : Յնցէ զորս ի խաւարի եւ ի ստուերս մահու կը բնակին, զի իմաստութեանդ եւ զօրութեանդ պայծառութեամբ լուսաւորեալք քեւ եւ ի քեզ ժողովեսցին ի մի :

Յայդ խորհուրդ միութեան հաստատելով Մեր միտքն, Մեր աչաց առջեւ կը կանգնին միանգամայն բոլոր այն ժողովուրդք՝ զորս աստուածային ողորմութիւնն ի վաղուց անտի ի նախկին մոլորութենէն կոչեց յիմաստութիւն Աւետարանին : Ինչ աւելի քաղցր յիշատակ եւ զեղուն գոհութիւն աստուածախնամ տեսչութեան քան այդ հնագոյն աւուրց յուշն, յորում քրիստոսեան հաւատք՝ իբր հասարակաց սեպհական հայրենի ժառանգութիւն նկատուած էր : Երբ քաղաքականացեալ ազգեր՝ տեղեալ եւ ոգւով եւ սովորութիւն զանազանեալք, թէպէտ այլ եւ այլ խնդիրներով յաճախ հակառակք եւ կազեցօղք, այլ կրօնականաւ ամենքն ալ միասիրտ ի հաւատս Քրիստոսի : Այս յիշատակաւ դառնապէս կը ցաւիմք տեսներով՝ որ ժամանակաց փոփոխելովն կասկածք եւ թշնամութիւնք՝ չարագուշակ պատահարաց ծնունդք՝ հռովմէական Եկեղեցւոյ գրկէն խլած քեցած են մեծամեծ եւ հոյակապ ազգեր : Ինչ որ ալ ըլլայ՝ հաւատալով ի շնորհս եւ յողորմութիւն ամենակալին Աստուծոյ՝ որ միայն օգնելու ժամանակն կը ճանչնայ եւ որոյ ձեռաց մէջ է մարդկութեան կամքն միտել ուր ինքն ուզէ, առ նոյն այն ժողովուրդ

դժս կ'ուղղեմք Մեր խօսքն եւ հայրենի սիրով կը յորդորեմք եւ պաղատիմք, թողով պառակտումն՝ դալ ի միութիւն :

Եւ նախ քան զամենն զեղուն սրտով կը դառնամք յԱրեւելս, ուստի նախ աշխարհիս փրկութիւնն սկսաւ : Այո՛, ըղձից յորդութեամբ զուարթ յոյսերու ակնկալու եմք : զի արեւելեան Եկեղեցիք՝ հայրենի հաւատով եւ հնագոյն փառօք պանծալիք՝ ոչ չատ եւ ահա մեկնած վայրերնին կը դառնան : Եւ այնչափ առաւել եւս վստահիմք՝ որչափ զի չէ մեծ ինչ մեր միջի անշրպետն : մանաւանդ զի բաց ի սակաւոյ միոյ ի մնացելումն այնչափ համընթաց եմք՝ զի կաթողիկեայ վարդապետութեանց պաշտպանութեան անգամ ի նպաստ՝ արեւելեայց ծիսերէն՝ վարդապետութենէն եւ ի սովորութից վկայութիւնք եւ փաստք կը քաղեմք : Անհամաձայնութեան գլխաւոր կէտն՝ Հռովմայ Հայրապետին գլխաւորութիւնն է : Սակայն դէպ ի սկիզբն թող դառնան, իրենց նախնեաց զգացումներն թող պրպտեն, թող հարցուիորձեն նախնոյն ամենէն մօտ ժամանակաց աւանդութիւնքն : աներկբայ պիտի համոզուին՝ թէ ինչպէս Քրիստոսի աստուածային պատգամն՝ Դու ես վե՛մ եւ ՚ի վերայ արդ վիմի շինեցից զԵկեղեցի իմ՝ Հռովմայ Հայրապետաց սեպհականն է : Եւ Քահանայապետաց շարքին մէջէն ոչ սակաւք յԱրեւելից անտի ողջունեցան ի հնումն, մանաւանդ Անակլետոսն, Եւարիստոսն, Անիկետոսն, Երեւերիոսն, Զոսիմոսն, Աղաթոնն, յորոց շատեր արեան հեղմամբ կնքեցին իրենց իմաստութեամբ եւ սրբութեամբ վարած ընդհանուր քրիստոսեան Եկեղեցւոյ կառավարութիւնը : Ժամանակն, պատճառն, դժպհի պառակտմանց ծնօղք, քաջ ժանօթ են ամենուն : Մինչ Աստուծոյ զուգածն մարդ դեռ անջատած չէր, Առաքելական Աթոռոյ անունն լքրիստոսեայ աշխարհի բոլոր ժողովրդոց քով ի պատուի էր, եւ

Հռովմայ Հայրապետին՝ իբր օրինաւոր յաջորդի երա-
նելոյն Պետրոսի եւ Յիսուսի Քրիստոսի երկրիս վրայ
փոխանորդի՝ Արեւելք Արեւմտից հաւասար միաբանու-
թեամբ եւ առանց ընդդիմութեան կը հնազանդէր։
Այսպէս եթէ պառակտման ծագման ուղիքն, փո-
տիոս ինքնին իր դատն պաշտպանելու համար հրեշ-
տակներ փութաց յղել ի Հռովմ. եւ Նիկիոյ յոս Ա. մեծ
Քահանայապետ՝ առանց ուրուք հակառակելոյ իր ներ-
կայացուցիչքն առաքելոց ի Հռովմայ ի կոստանդնու-
պոլիս, որպէս զի մանրամասն հետազոտեն ի հնարքս Պապը եւ
ինքնին եւ ճշմարտութեամբ եւ հարաւարել վկայութեամբ ծանոցանեն
զայս Առաքելական Աւանդոյ. որով՝ այդ գիւղաց ամբողջ պատ-
մութիւնն ակնյայտնի կը հաւատասէ հռովմական Աթո-
ռոյն գլխաւորութիւնն, որոյ հետ էր գիտումն։ — Ի
վերջոյ Լիոնեան Բ. ի եւ Փրոքենտեան տիեզերական եր-
կու ժողովոց մէջ՝ ոչ ոք անգիտանայ զի ինքնակամ հա-
ւանութեամբ եւ միասիրտ ձայնիւ՝ ամենքն լատինք եւ
յոյնք իբր վարդապետութիւն քարոզելոյն Հռովմայ
Հայրապետաց գերագոյն իշխանութիւնն։

Ախորժական են Մեզ յիշատակել այս դէպքն, վասն
զի ի խաղաղութիւն դառնալու յարմարագոյն հրաւերն
է. մանաւանդ զի թուի Մեզ թէ այսօր Արեւելեայց
մէջ շատ աւելի հեզիկ խորհուրդներ նա մանաւանդ բա-
րեացակամ միտումն կը տեսնուի առ կաթողիկեայց։
Շատ չէ գեռ եւս, տեսանք փորձն. երբ կաթողիկէ
ուխտաւորաց բարեպաշտօն գնդեր յարգանաց եւ բարե-
կամութեան շքեղ ցոյցերով ընդունուեցան յԱրեւելս։
— Առ ձեզ ուրեմն բացեալ են սիրաք Մեր, յոյն կամ
այլ արեւելեան եկեղեցիք, անհամաձայնք կաթողիկէ
եկեղեցւոյ. յիշէ իւրաքանչիւրն՝ ինչպէս կը ցանկամբ
եւ Մեք Բեասարիոնի առ ձեր հարս ուղղած քաղցր եւ
ծանր խօսքերն. ինչ չմեղանէ պիտի ընեն իսկ անոնք
յեղբարց Բաշմաւելեան՝ մեզ զմեզ միացունելու եւ ի մի հօսք ժողովելու
համար ինքնին երկնքն իջաւ, մարդասցաւ եւ խաղեցաւ. ապա քայլի
զեւ ինչպէս պիտի պաշտպանուին, ո՛հ, լեւեալ այդպէս ամօքնապարս,

Հարս պատահանէ. հեռի այդպէս խորհուրդ մեզ. մեզ և մերոց
այսպէս աղետալից վեճակ մը չընարեմք։ Խղճի մտօք եւ առաջի
Աստուծոյ քննեցէք այս մեր իղձն։ Ոչ մարդկային նը-
կատմունք այլ աստուածային սէր խրատաւու են Մեզ
յորդոր կարդալու ձեզ ի խաղաղութիւն եւ ի միութիւն
ընդ Հռովմական եկեղեցւոյ. միութիւն՝ լիովիմբ եւ
կատարեալ, վասն զի վարդապետութեանց մասամբ
միութիւնն եւ եղբայրական փոխադարձ սէր միայն
բաւական չեն առ այդ։ Ի Քրիստոնէից պահանջուած
ճշմարիտ միութիւնն՝ Քրիստոսի Յիսուսի եկեղեցւոյ ծը-
նողին հաստատածն եւ ուղածն է. որ է՝ հաւատոց եւ
վարչութեան միութիւն։ Երկնչելու չէք՝ թէ գուցէ Մեք
կամ Մեր յաջորդք ձեր իրաւանց՝ պատրիարքական ա-
ռանձնաշնորհմանց եւ իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ ծիսա-
կան սովորութիւց նուազումն ուղեմք։ Վասն զի Առա-
քելական Աթոռն իւրաքանչիւր ազգաց սովորութիւց եւ
ծագման համաձայնին առատօրէն եւ արդար ուղղու-
թեամբ՝ միշտ փափաքած եւ գործադրած է։ Ընդհա-
կառակն հազորդակցելով Մեզ հետ՝ չեմք բաւական
բացատրել թէ շնորհիւ Աստուծոյ ինչ ամենալիր բար-
եօք եւ փառօք պիտի զեղուն ձեր եկեղեցիք։ Արդ ու-
րեմն բարերարն Աստուած լսէ ձեր իսկ աղօթքն. Բարձ
Տէր, զմերձուածս յեկեղեցեաց, եւ դարձեալ՝ Ձգրուեալս ժո-
ղովեա, զմոլորեալս դարձն եւ միացս բնդ սուրբ կարողիկէ եւ
առաքելական եկեղեցի. Բար. Պապ. Դարձէք ուրեմն առ այդ-
մի եւ սուրբ հաւատս՝ զոր դարուց հնութիւնն մեզ եւ
ձեզ միանգամայն անփոփոխ կտակեց, զոր սրբութեամբ
պահեցին ձեր հարք եւ նախնիք, եւ զոր առաքինու-
թեան զարդուք եւ կորովի մտօք եւ հոյակապ վար-
դապետութեամբ նախանձելի ընծայեցին, Աթանաս,
Բարսեղ, Նազիանզեան Գրիգոր, Ոսկեբերան, Կրկին
Կիւրեղք, եւ այլ շատ մեծամեծք, որոց փառքն՝ որ-
պէս հասարակաց ժառանգութիւնք՝ Արեւելից եւ Ա-
րեւմտից հաւասար է։

Եւ ի մասնաւորի թոյլ տրուի Մեզ խօսել առ Սլաւեան աղգս առհասարակ, որոյ անուան՝ պանծանօք վկայ է պատմութիւնն: Գիտէք դուք թէ քանի՜ անմոռացք յիշատակաւ են ի Սլաւեանց կիւրեղն եւ Մեթոդիոս սուրբք, ի հաւատս ձեր հարքն, որոց յիշատակին հարկ եղած պատիւն Մեք իսկ մի քանի տարի առաջ՝ առաւելեալ վճռեցինք: Նոցա առաքինութեամբ եւ վաստակովք ձեր ցեղէն շատ ժողովուրդք քաղաքականութիւն եւ կենդանութիւն ընդունեցին: Աստի Սլաւեանց եւ հռովմէական փահանայապետաց մէջ ծնաւ եւ տեւեց ընդերկար՝ մէկ կողմէ բարեաց սքանչելի փոխաւթնութիւն, միւս կողմէ՝ անկեղծաւոր բարեպաշտութիւն: Այնպէս զի եթէ ժամանակաց սրտածմելի փոթորիկք խլեցին ձեր նախնեաց մեծագոյն մասն հռովմէական հաւատքէն, կշռեցէք ո՛րչափ մեծագնի պիտի լինի ձեզ ձեր ի միութիւն դարձն: Զձեզ ինքնին՝ եկեղեցին կազմ ու պատրաստ ընձեռելու ձեզ փրկութեան եւ երջանկութեան եւ մեծութեան բիւրաւոր նպաստքն՝ իւր ծոցն հրաւիրելէ չգաղտնիւր:

Հաւատար գթով կը դառնանք այն ժողովրդոց՝ զորս աւելի մերձաւոր դարուց մէջ իրաց եւ ժամանակաց յեղակարծ փոփոխութիւն մը հռովմէական եկեղեցիէն անջատեց: Ի մոռացօնս թողլով անցեալ դարուց յեղեղուկ յողորդութիւնքն՝ թող ի վեր ամբառնան ըզմիտս քան զխորհուրդս մարդկային, եւ միայն փրկութեան եւ ճշմարտութեան անձկալից ոգւով նկատեն զեկեղեցին, ի ֆրիստոսէ հաստատեալն: Եւ եթէ իրենց անհաշիւ եկեղեցիքն բաղդատութեան բերել ուզեն ընդսմա եւ տեսնել թէ յո՛ր վիճակ հասած է իրենց կրօնքն, հեշտեալ պիտի հաւաստեն՝ թէ նախնական հաւատքն մոռնարով՝ եւ յաջորդաբար շատ մը եւ շատ կարեւոր մասամբ փոփոխութիւններով մոլար նորու-

թեանց մէջ սահեցան. մերժել չպիտի խորհին՝ թէ այն ճշմարտութեան ժառանգութենէն զոր բաժանման ժամանակ նորաստեղծօղքն տարին իրենց հետ՝ եւ ոչ մի հաւատոյ վարդապետութիւն հաստատուն եւ ի պատուի մնացած է: Ընդհակառակն մինչեւ այն կէտ հասած են՝ զի շատեր՝ հիմունքն իսկ որոյ վերայ կեցած է կրօնքն եւ մարդկութեան բոլոր յոյսն՝ անդադար պեղել կը ջանան, այսինքն է՝ Յիսուսի ֆրիստոսի Փրկչի աստուածութիւնն: Նոյնպէս նոր եւ հին կտակարանաց գիրք՝ զորս յառաջ յաստուածուստ չնչեալ կը դաւաւնէին այսօր կը զլանան այն ճոխութիւնը. եւ այս անհրաժեշտ է, քանի որ իւրաքանչիւր ոք զայնս ըստ իւր մտաց մեկնելու իշխան էր: Որով իւրաքանչիւր ուրուք անձնական խիղճն միակ առաջնորդ եւ բարոյից կանոն ընտրուելով՝ մերժեցին գործոց ուրիշ ամեն կանոնքն. աստի հակառակ կարծիք եւ բաղմապատիկ աղանդք, որք շատ այն է՝ զի ի նիւթակրօնութիւն այդր կամ ի Բանապաշտութիւն կը յանգին: Որով՝ վարդապետութեամբ իրարու հետ համաձայնելէ յուսահատք՝ եղբայրական միութիւնն սիրոյ մէջ կը հռչակեն ու կը քարոզեն: Այո՛, իրաւացի է այդ, զի ամենքնիս ալ փոխադարձ սիրով պէտք է զօգինք իրարու հետ. զայս մանաւանդ պատուիրեց Յիսուս ֆրիստոս, եւ փոխադարձ սէրն իր հետեւորդաց նշանն ուղեց որ ըլլայ: Բայց ի՞նչպէս կատարեալ սէրն կրնայ լծակցել սրտերն՝ եթէ հաւատք զհոգիս կցած չըլլան: Ահա սոյն այս պատճառաւ՝ շատեր անոնցմէ որոց վրայ է Մեր խօսքն՝ առողջ մտօք եւ ճշմարտութեան անձկանօք կաթուղիկէ կրօնից մէջ որոնեցին փրկութեան ապահով ճամբան. լաւ համոզուելով թէ իբր ընդ գլխոյ ընդ Յիսուսի ֆրիստոսի միութիւնն՝ առանց նորա մարմնոյն ընդ եկեղեցւոյ միութեան անհնար է, եւ ոչ ալ ֆրիստոսի ճշմարիտ հաւատոց հետեւել մարթ է՝ առանց Պետրոսի եւ անոր յաջորդաց աւանդած օրինաւոր իշխանութիւնն ընդունելու: Այսինքն նկատեցին նոքա՝ թէ ճշմարիտ եկեղեց-

ւոյ բնիկ տիպարն՝ հռովմէական Եկեղեցւոյ մէջ է. շատ իսկ յայտնի այն նշաններով՝ զորս հիմնադիրն Աստուած հաստատած է ի նմա: Եւ սակայն ոչ սակաւ են թուով ի նոցանէ մեծախորհուրդ մարդիկ եւ հնութեան խուզարկութեան խորամուխ մտքեր՝ որք պատուական գլխութեամբք՝ հռովմէական Եկեղեցւոյ անընդհատ առաքելական յաջորդութիւնն եւ նորա վարդապետութեանց լրութիւնն եւ իր կարգաց հաստատութիւնն հռչակեցին: Սոյնպիսի օրինակներ աչքի առջեւ՝ աւելի սրտիւ քան բանիւ կը ձայնեմք առ ձեզ եղբարք Մեր, որ երբեք դարէ ի վեր Քրիստոսի հաւատոց վրայ անհամաձայն էք Մեզ հետ. եւ դուք ամենքնիդ՝ որչափ որ էք, որ հետզհետէ որ եւ է պատճառաւ հեռացած էք ի Մէնջ. Հասցուք ամենեւեմ ի մի միաբանութիւն հաւատոց եւ գիտութեան Որդւոյն Աստուծոյ. Եփ. Դ. 13. Յայտնութիւն՝ որ բնաւ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ չպակսեցաւ եւ ոչ ո եւ է կերպիւ պակասել մարթ է երբէք, թոյլ տուք որ հրաւիրեմք Մեք զձեզ եւ յորդեռանդն սրտիւ աջ կարկառեմք: Զձեզ՝ Եկեղեցին մայր հասարակաց՝ շատոնց ի վեր կը կոչէ յինքն. ձեզ՝ եղբայրական անձկանօք բոլոր կաթողիկեայք կ'ըսպասեն. որպէս զի Մեզ հետ սրբութեամբ պատուէք զԱստուած, միոյ Աւետարանի խոստովանութեամբ, միով հաւատով, միով յուսով ամրապնդեալք, ի սէր կատարեալ:

Յանկալի միութեան քաղցրաձայնութիւնն կնքելու համար՝ կը մնայ Մեզ դառնալ առ այնս ամենեւին՝ որ բնդ ամենայն աշխարհ կը բնակին, որոց փրկութեան համար անդադար ամեն հոգ եւ խնամք եւ խորհուրդք կը նուիրեմք: Այսինքն առ կաթողիկեայս, որք իրենց խոստովանած հռովմէական հաւատովք թէ Առաքելական Աթոռոյ հպատակք են եւ թէ Յիսուսի Քրիստոսի հետ զօդուած: Յայտնապէս՝ անոնք ճշմարիտ եւ սուրբ միութեան յորդորութիւն պէտք չունին, վասն զի ար-

դէն շնորհիւ Տեառն հաղորդ են այդմ, սակայն պէտք է ազդարարել որ ամեն կողմէ խուռն վտանգաց առջեւ անհոգութեամբ կամ անգործութեամբ Աստուծոյ այդ անգին պարգեւն չըլլայ թէ կորուսանեն: Առ այս պէտք է որ խորհելու եւ գործելու ճշմարիտ կանոնն քաղեն այն խրատներէն՝ զորս Մեք ինքնին տուած եմք առ հասարակ կաթողիկէ ազգաց կամ մասամբ առ ոմանս ի նոցանէ. եւ ամէն բանէ աւելի այս օրէնքն գծեն անձանց, ամեն բանի մէջ առանց բացառութեան եւ առանց վարանելոյ՝ բոլոր սրտով եւ կատարեալ կամքով հնազանդիլ Եկեղեցւոյ իշխանութեան: Որով խորհին՝ թէ ո՛րչափ քրիստոնէական միութեան վտանգ է այն սխալմունքն՝ որ խորհելոյ ազատութեան զանազան ձեւերովն շատերուն մտքէն խաւարեցոյց՝ մանաւանդ թէ ջնջեց ի սպառ Եկեղեցւոյ իսկական նշանն եւ ճշմարիտ գիտութիւնն: Վասն զի կամօք եւ կարգադրութեամբ Աստուծոյ հիմնադրի՝ Եկեղեցին իր տեսակին մէջ կատարեալ ընկերութիւն է. որուն բուն պաշտօնն է մարդկութիւնն դաստիարակել աւետարանական վարդապետութեամբ եւ պատուիրանաւ, եւ սովորութեանց սրբութեանն եւ քրիստոնէական առաքինութեանց գործադրութեանն հսկել, եւ առաջնորդել յայն երջանկութիւն՝ որ պատրաստուած է իւրաքանչիւրոց յերկինս: Եւ զի կատարեալ ընկերութիւն է՝ ինչպէս ըսինք՝ ուստի բոլորովին իրեն յատուկ կենաց սկզբունք մ'ունի, անկախ յարտաքնոց, տնկեալ նախախնամաբար յաստուածութեան. նոյն պատճառաւ օրինադրութեան իշխանութիւնն բնական է յինքեան եւ օրինադրած ժամանակ ոչ մէկու պատասխանատու է. ուստի պէտք է որ ազատ ըլլայ նաեւ իր ձեռնհասութեան ուրիշ կէտերուն մէջ: Սակայն սոյն ազատութիւնն նախանձորդ յարուցանելու կերպիւ հաստատուած չէ. վասն զի Եկեղեցին ամբարտաւան չէ եւ ոչ իսկ առանձին նպատակէ մը դրդուած. այլ զայս կամի, այս է իր միայն վախճանն, առաքինութեան պարտքն հաստատուն պահել մարդ-

կուլթեան մէջ եւ այնու անոնց յաւիտենական փրկութիւնն հոգայ։ Այլ միշտ իր սովորականն եղաւ մայրաքար մեղմութիւն եւ ներողութիւն ընծայել, նա մանաւանդ ժամանակաց ոգւոյն յարմարելով՝ երբեմն իր իրաւունքն անդործ կը թողու. որոյ ակնյայտնի օրինակք են Սուրբ Աթոռոյ եւ ոմանց տէրութեանց մէջ կռեալ դաշնաւորութիւնք։ Տէրութեան իրաւանց միջամտելէ աւելի՝ օտար բան չկայ իրեն համար. բայց միանգամայն ճշմարիտ է թէ Տէրութիւնն ալ պէտք է եկեղեցւոյ իրաւունքն յարգէ եւ զգոյշ կենայ զի մի՛ գուցէ քայլ մ'անդին կոխտոտէ սահմանէն։ Արդ որ ոք իրաց ճշմարտութիւնն խնդրէ՝ ո՞րն է ժամանակացս ընթացքն։ Եկեղեցւոյ վրայ անդադար կասկածանք, արհամարհանք, անարգանք, անլուր ամբաստանութիւնք եւ որ ծայրագոյնն է՝ ամեն արուեստ ամեն ջան ի գործ կը դրուի կառավարութեանց իշխանութեան ըստրկացունելու համար դայդ։ Աստի իր սեպհական ընչից յափշտակութիւնն եւ ազատութեանն սեղմումն. աստի ժառանգաւորաց դաստիարակութեան դէմ խոչք եւ խութք. կղերականաց դէմ հանուած ամենախիստ օրէնք. կրօնական ընկերութեանց լուծումն եւ արգելումն, եկեղեցւոյ հղօր օգնականներու, հակիրճ, Արքայական գործք եւ եղանակք աւելի դառնութեամբ նորոգուած են։ Այս՝ եկեղեցւոյ նուիրական իրաւունքն բռնաբարելէ ուրիշ բան չէ. աստի քաղաքական ընկերութիւնն անթիւ չարեօք կը լեցուի, վասն զի աստուածային խորհրդոց դէմ առ դէմ հակառակել է։ Աստուած՝ տիեզերաց ինքնիշխան տէրն՝ որ գերագոյն տեսչութեամբ մարդկային ընկերութեան համար հաստատեց քաղաքային եւ եկեղեցական իշխանութիւնն, ուղեց որ ասոնք զանազանին իրարմէ, սակայն առանց բաժնուելու եւ առանց հակառակութեան իրարու։ Եւ նոյն իսկ Աստուծոյ կամաց համեմատ եւ մարդկային ազգին առհասարակ օգուտն բացարձակապէս կը պահանջէ որ աշխարհիկ իշխանութիւնն իր կառավարու-

թեամբն եւ վարչութեամբ համաձայնի եկեղեցականին։ Ուստի Տէրութիւնն իր պարտքն եւ իրաւունքն ունի. ունի եկեղեցին ալ իրն. բայց պէտք է որ երկուքն իրարու հետ համախոհութեամբ կապուած ըլլան։ Այսու կը վերջանան եկեղեցւոյ եւ Տէրութեանց անհարթութիւնք՝ որով կը տազնապին այժմ, եւ որք ըստ բազում գլխոց վնասակարք են եւ ողբացեալք՝ ի համայն բարեաց սրտից։ Այսպէս առանց շփոթելու եւ առանց անջատելու յիշերաց երկուքն՝ պիտի կարենան փաղաքացիք տալ Զկայսերն Կայսեր, եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ։

Նմանապէս հաւատոյ միութեան մեծ վտանգ կ'ըստ պառնայ Արքայականաց ազանդն, որուն դժպիսի ոյժն երկար ատենէ ի վեր ծանրացած է մանաւանդ կաթողիկէ ազգաց վրայ. ժամանակաց պղտոր վիճակէն նըպաստելով, իր զօրութեան բարձրութեամբն եւ յաջողութեամբն յանդգնելով, բոլոր ուժովն կը շահատակէ իր սահմաններն աւելի եւս հաստատելու եւ ընդարձակելու։ Եւ արդէն իսկ իր թաքստոցէն եւ որջերէն դուրս ելաւ, եւ որպէս թէ Աստուծոյ դէմ ասպարէզ կարդալով նոյն իսկ այս Հռովմայ՝ կաթողիկէութեան մայրաքաղաքիս մէջ՝ աթոռ կանգնեց։ Եւ ամենէն մեծ չարն այս է՝ զի ուր ոտք կը դնէ՝ կը սողոսկի ամեն կարգաց՝ ամեն ընկերական հաստատութեանց մէջ, ջանալով եթէ հնար է տիրապետել ամեն բանի։ Իրաւցունէ դառն վնաս. վասն զի թէ իր գաղափարաց շարութիւնն եւ թէ իր նպատակին անօրէնութիւնն յայտնի է։ Մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան՝ եւ ընկերութիւնն նորոգելու պատրուակաւ, թշնամաբար կը խրամատէ զքրիստոնէութիւն. կը մերժէ յայտնութիւնն, կրօնական պարտք՝ աստուածային խորհուրդքն եւ ահաւոր սրբութիւնքն՝ իբր աւելորդապաշտութիւն կանարդէ. ամուսնութեան՝ ընտանեաց՝ առոյգ տիոց դաստիարակութեան՝ առանձնական եւ հասարակաց ամեն կարգաց եւ օրինաց քրիստոնէական դրոշմն՝ կապտել կը հնարի, եւ ժողովրդոց սրտէն մարդկային եւ

աստուածային իշխանութեան պատկառանքն ջնջել է Բնութեան պաշտօնն կը քարոզէ, եւ թէ ըստ այնր ըսկզբանց միայն պէտք է կ'ըսէ՝ որոշել ճշմարտութիւնն՝ համեստութիւնն եւ արդարութիւնն։ Այսու եղանակաւ՝ ինչպէս յայտնի է՝ մարդ ի հեթանոսական կենաց վիճակն կը մղի, եւ այս՝ բազմադիմի հրապոյրներովն՝ յոռեգոյն եւս։ Թէպէտ եւ սոյն նիւթոյն վրայ ուրիշ անգամ կորովալիր ձայն բարձինք, սակայն դեռ եւս պնդելն Առաքելական հսկողութեան պարտք կը համարինք, միշտ առաւել եւս յեղեղելով։ Ղի սոյնդու նակ մեծ վտանգի առջեւ ամեն զգուշութիւն անբաւական է։ Զի օրհնեալն Աստուած չփոթէ՝ ձախողակի խորհուրդքն։ այլ քրիստոնեայ ժողովուրդն թող տեսնէ եւ հասկանայ թէ՛ այլ եւս 'ի սպառ պէտք է թօթափել աղանդոյն անպատիւ լուծն։ եւ անոնք որ աւելի կ'ընկճին ծանրութենէն՝ այսինքն իտալիոյ եւ Գաղղիոյ ժողովուրդք՝ աւելի ուժով թօթափեն։ Թէ ինչ ճանապարհաւ լաւ եւս կը յաջողին յայդմ՝ ցոյց տուած եմք ինքնին իսկ Մեք. անկասկած է յաղթանակն որոց կը վստահին այն առաջնորդին՝ որոյ սոյն աստուածային խօսքն միշտ կենդանի է։ Ես յաղրեցի աշխարհի։ Յ. Բ. Ժ. 23։

Մին եւ միւս վտանգն բառնարով, տէրութիւնք եւ ժողովուրդք հաւատոյ միութեան դիմելով, չարեաց դէմ ինչ հուժկու դարման եւ բարեաց առատութիւն կրնայ սպասուիլ։ Թուեմք գլխաւորքն։

Առաջինն եկեղեցւոյ արժանապատուութիւնն եւ նորա գործն կը նկատէ։ արդարեւ իր արժանաւոր պատուոյ դիրքն կ'ըստանայ, եւ ճշմարտութեան ու աւետարանական շնորհաց պաշտօնեայ՝ անարգել եւ ազատ կ'ընթանայ իր ուղին, ազգաց բիւրապատիկ նպաստաւոր պտուղներով։ Զի յԱստուծոյ առաջնորդ եւ վարդապետ կարգեալ է մարդոց։ կարող է եւ յօգուտ հասարակաց՝ ժամանակաց ամենէն դառն յեղաշրջմունքն կանոնաւո-

րելու հզօր ձեռնառութիւն մատուցանել, ընկերական ամենէն կնճռոտ խնդիրներն ըստ պարտականութեանն լուծել, եւ ուղղութիւնն ու արդարութիւն՝ Տէրութեանց անյողդողդ հիմունքն՝ զարգացունել։

Աստի յառաջ գայ այլ եւս սերտ միութեան զօղ մը ժողովրդոց մէջ, մեր դարուն ամենէն ցանկալին, պատեւրազմի արհաւրաց հակառակ։ Եւրոպիոյ վիճակն աչաց առջեւ է։ շատ տարիներէ հետէ աւելի առ աչօք խաղաղութիւն մ'է քան իրապէս, փոփոխակի կասկածանօք լի՝ գրեթէ ամեն ազգեր տքնաջան կը զինուին։ Անփորձ երիտասարդութիւնն հայրենի հսկողութեան ուղղութիւններէն հեռի, զինուորական կենաց բարոյական վտանգաց կը մատնուի։ առոյգ եւ կայտառ տիոց ժամանակ, դաշտաց մշակութենէն՝ օգտաշատ ուսումներէ՝ առուտուրէ՝ արուեստներէ՝ ահա 'ի զէն կը վարին։ Այսպէս հասարակաց դանձք ահագին ծախիւք մնանկացեալ, ազգային ճոխութիւնք փճացած, առանձնական մեծութիւնք ցամաքած։ եւ այս զինեալ խաղաղութեան վիճակն այլ եւս անտանելի դարձած է։ եւ ա՛յս է արդեօք 'ի բնէ քաղաքական ընկերութեան պայմանն։ Այլ այս վիճակէն ելլել եւ ճշմարիտ խաղաղութիւն հաստատել առանց Յիսուսի Քրիստոսի բարութեան չէ հնար։ վասն զի ամբարտաւանութիւնն՝ այլոց ունեցածին ցանկութիւնն՝ նախանձորդութիւնն ասնձեւու համար, որք բուն իսկ պատերազմի բեղուն աղբերքն են, քրիստոնէական առաքինութիւններէ զատ՝ եւ գլխաւորաբար արդարութենէ՝ եւ ոչ ինչ կարող է զօրել։ ասոր շնորհիւ իւրաքանչիւր ազգաց իրաւունք եւ դաշնադրութեանց սրբութիւնք անեղծ կը պահպանուին եւ մարդկային եղբայրութեան կապանք հաստատ կը մնան, հոգւոց մէջ քանդակուելով այն ճշմարտութիւն՝ թէ Արդարութիւն մեծացուցանի։ զազգս։ Ա. Կ. Ժ. 7. 34։

Նմանապէս Տէրութեանց սրտին մէջ ալ պիտի հսկէ հասարակաց բարւոյն անքուն պահպանութեան։ շատ աւելի ապահով եւ հաստատուն քան զոր օրէնք

(10441-54)

14261-58

եւ զէնք չեն կարող տալ։ Չկայ ոք որ չտեսնէ հասա-
րակաց հանգստեան եւ ապահովութեան դէմսպառնալից
վտանգներուն օր ըստ օրէ բազմանալն։ մինչ շատ իսկ
դժբաղդաբար վայրագ ոճիրներ վկայ են թէ ապա-
կանիչ աղանդք ամեն բան տապալելու եւ քանդելու
հետամուտք են։ Զերմ եռանդեամբ կրկին խնդիրք կը
յուզուին։ Ընկերակա՛ն եւ Կաթա՛ն։ Երկուքն ալ անտարա-
կոյս մեծ խնդիրներ։ եւ թէպէտ իմաստուն արդարու-
թեամբ որոշելու համար մեծաշխատ ճգունք եւ քննու-
թիւնք եւ փորձք մէջ կը բերուին, սակայն նպատա-
կին եւ ոչ մի ինչ աւելի յարմար է՝ որչափ բազմութիւն
նքն քրիստոնէական հաւատոց ներքին սկզբամբ պար-
տուց ուղիղ զգացման մէջ կրթել։ Այս իմաստով՝ եր-
կար ժամանակ չէ դեռ եւս՝ զի խօսեցանք Ընկերակա՛ն
խնդրոյն վրայ, Աւետարանէն եւ բնական բանէն քա-
ղելով սկզբունքն։ Իսկ Կաթա՛ն խնդրոյն համար՝ որ
կը յուզուի, ազատութիւնն եւ իշխանութիւնն հաշտե-
ցունելու նպատակաւ, զորս շատեր ի գաղափարի կը
չփոթեն եւ ի գործադրութեան չարաչար կը բաժնեն։
Աստուածային յայտնութենէ սքանչելի օժանդակութիւն
կը գտնեն։ Վասն զի անգամ մ'որ ընդունուի եւ առհա-
սարակ ծանուցուի՝ թէ կառավարութեան որ եւ է ձե-
ւին մէջ իշխանութիւնն յաստուածուստ է, իսկոյն բա-
նականութիւնն յոմանս հրամայելու իրաւունքն եւ յայս
հետեւաբար հնազանդելու պարտքն օրինաւոր կը գըտ-
նէ։ անձնական արժանաւորութեան առանց հակառա-
կելու։ վասն զի բուն իսկ Աստուծոյ կը հնազանդի
քան մարդոյ։ եւ Աստուած ինչպէ՛ս Կաթա՛ն պահած է
բնդ դէմ այնոցիկ որք հրամայեցն, եթէ արդարութեամբ եւ
ուղղութեամբ չներկայացունեն զինքն։ Իսկ առանձնա-
կանաց ազատութիւնն ոչ ումեք ատելի կամ կասկա-
ծելի կարէ լինել։ վասն զի առանց բանի մը վնասելու՝
իր գործն պիտի չհեռանայ ճշմարտէն եւ ուղղէն եւ որ
ինչ հասարակաց հանգստութեան հետ կցուած է։ եւ
ի վերջոյ եթէ խորհիմք եկեղեցւոյ՝ որ մայր է եւ հաշ-

տարար ժողովրդոց եւ իշխողաց՝ կարողութիւնն, որ
գասնք եւ գանոնք իշխանութեամբ եւ խրատներով նը-
պաստաւորելու համար եղած է, պիտի ճանչցուի յայն-
ժամ թէ որչափ 'ի սատար հասարակաց փրկութեան
պէտք է որ ազգք եւ ազինք քրիստոնէական հաւատոց
նոյն խոստովանութեանց եւ նոյն սկզբանց հպատակին։

Վառվուռն ըղձիւք այս բաներուս վրայ խորհելով՝ 'ի
հեռուստ կը նշմարենք իրաց նոր կարգն որ պիտի իշխէ
ամենուրեք։ եւ լի խնդութեամբ անտի ծագելիք բա-
րիքն կը նշմարենք։ Հազիւ հնար է խորհել թէ ինչ յա-
ռաջադէմ քայլ պիտի առնուն իսկոյն ամեն տեղ մե-
ծութիւնն եւ բազաւաճանք։ ամեն բան հանգստացեալ
եւ խաղաղութեամբ, աղնուական դպրութիւնք 'ի զար-
գացման, եւ մշակաց եւ գործաւորաց եւ արուեստաւո-
րաց նորանոր ընկերութիւնք՝ Մեր ցոյց տուած քրիստոնէ-
ական հիման վրայ հաստատուելով՝ բազմացած, որոց
ձեռամբ անյազ վաշխաւութիւնն չքանայ եւ օգտաշատ
աշխատութեանց սահմանն ընդարձակուի։

Այսպիսի բարեաց առատութիւնն յորդելով՝ քաղա-
քականացեալ ազգաց սահմանին մէջ փակուած չմը-
նար, այլ առատ գետոյ մը պէս առհասարակ կը տա-
րածուի։ Վասն զի չէ մոռանալի զոր ինչ ի սկզբան ըսինք
թէ անհամար ազինք երկար դարերէ 'ի վեր ճշմարտու-
թեան լուսոյն եւ քաղաքական զարգացման բերողին
կ'ըսպասեն։ Իրաւ է թէ ազգաց յաւիտենական փրկու-
թեան նկատմամբ աստուածային մտաց խորհուրդք՝
մարդկային մտքէն շատ իսկ ծածուկք են։ սակայն եթէ
աշխարհիս բազմութիւ երկիրներն դեռ եւս նախապա-
շարման խեղճութեամբ ծածկուած է՝ ոչ փոքրագոյն մա-
սին պատճառ՝ կրօնից մէջ մղուած հակառակութիւնքն են։
վասն զի որչափ որ մարդկային միտք պատահարներէն

կրնայ հասկանալ՝ Եւրոպիոյ յԱստուծոյ ընդունած առաքելութիւնն համայն աշխարհիս վրայ քրիստոնէական լուսաւորութիւնն տարածելու համար կ'երեւի։ Այս սքանչելի գործոյն սկիզբն եւ յառաջդիմութիւնն նախկին դարուց ճգանց արդիւնք՝ զուարթ աճումն կ'ըստանար, երբ յանկարծ վեշտասաներորդ դարուն մէջ անհամաձայնութիւնն սկսաւ։ Քրիստոնէութիւնն հակառակ կարծիքներով եւ վէճերով հերձիով, Եւրոպիա կը ռինկերով եւ պատերազմաւ ջլատ, սրբազան առաքելութիւնք դառնապէս հարուածեցան։ Արդ իսկ անհամաձայնութեան պատճառք մէջ տեղ դեռ եւս՝ ի՞նչ զարմանք այդչափ մարդոց բազմութեան՝ բարբարոսական սովորութեանց եւ անտեղի արարուածոց ստրկաբար ծառայելն։ Աշխատակցինք ուրեմն ամենքն իս ալ հաւասար սիրով հասարակաց բարւոյն համար հին միաբանութիւնն նորոգել։ Առ այս եւ քրիստոնէական կրօնից բարութիւնն ընդարձակելու համար ժամանակն ամենայարմար է. վասն զի մարդկային եղբայրակցութեան զգացումն ասկէց առաջ ոչ երբէք այնպէս խորամուխ եղած էր ի հոգիս, եւ ոչ մի դարումէջ մարդ այնչափ ճգամբ հետամուտ եղաւ իր նմաններն ճանչնալու եւ օգնելու։ Անլուր հապճեպով ծով եւ ցամաք կը կտրուի բիւրաւոր դիւրութեամբ, ոչ միայն ի նպաստ վաճառականութեան եւ գիտական խոզարկութեանց, այլ նաեւ յեկեց ի մուտս արեւու Աստուծոյ խօսքն սփռելու։

Չեմք անտեղեակ թէ որչափ երկար եւ դժուարին աշխատութեան կարօտի իրաց ցանկալի կարգն հաստատուելու համար, գուցէ Մեր յոյսն չափազանց զըտնողներ չպակսին, աւելի փափաքելի քան յուսալի կարծելով։ Բայց Մեք ամեն յոյս եւ վստահութիւն կը հաստատեմք մարդկային ազգի Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի վրայ. շատ լաւ յիշելով խաչին յիմարութենէն

եւ անոր քարոզութենէն ծագած անթիւ հրաշալիքն, յապշութիւն եւ ի շփոթութիւն աշխարհի խառնութեան։ Աղերսեմք մասնաւորապէս զիշխօղս եւ զվարիչս յանուն իրենց քաղաքական խոհեմութեան եւ իրենց սիրալիր գթոյն առ ժողովուրդս, զի հաճին ճշմարտութեամբ կշռել Մեր խորհուրդքն եւ իրենց իշխանութեան շնորհիւ սատարել այդմ։ Եթէ անձկացեալ պտուղներէն մաս մը միայն քաղուի՝ այս տիեզերական ահաւոր անկման մէջ մեծ բարիք կը տեսնուի. մինչ ներկային անտանելի բեռին վրայ ապագային երկիւղն կը ծանրանայ։

Անցեալ դարու վախճանն աւերածներով խոնջ եւ յեղաշրջմամբ սարսուլից վիճակի մատնեց զԵւրոպէ. ընդհակառակն վերջաւոր դարս՝ ինչո՞ւ մարդկային ազգի ի ժառանգութիւն՝ միութեան գրաւներ եւ մեծամեծ բարեաց յոյս՝ որ հաւատոյ միութեան մէջ հիմնուած է՝ չպարգեւէ։

Ասորոք որ զիս է ողորմութեամբ եւ որոյ իշխանութեան զիս էն խոհեմութեամբ հաճի ընդ Մեր ուխտերն եւ ընդ Մեր անձուկ, եւ փութայ շնորհել Մեզ մեծաւ գթութեամբ բըն՝ Յիսուսի Քրիստոսի խոստման կատարումն, թէ մի հօտ եւ մի հովիւ պիտի ըլլայ. Եղիցի մի հօտ եւ մի հովիւ։ Յովհ. Ժ. 16։

Հռովմ, Առ. Սրբոյն Պետրոսի, 20 Յունիսի 1894, յԵօթեմեասնէրորդ Ամի Քահանայապետութեան Մերոյ։

ԼԵՒՈՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ԺԳ.

52

4b

4734

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0031771

